

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres referanse

Vår referanse
17/00341-10

Vår dato
29.06.2018

Hørings svar på forslag til nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanninger – vernepleierutdanningen

Kunnskapsdepartementet har sendt utkast til retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene på høring. Det er valgt questback som svars form og det er bedt om svar på 9 spørsmål med gradering og begrunnelse.

FO er glad for muligheten til å gi innspill på retningslinjer for fremtidens vernepleierutdanning. Vernepleierprofesjonen har gjennom tidene vist seg å være omstillingsdyktig og vi har sett at de er ettertraktet i mange ulike tjenester. Utvikling av utdanningen er viktig, og vi har et ansvar til å bidra til samsvar mellom utdanningenes innhold og behovene i tjenestene. FOs forventninger til fremtidens vernepleier baserer seg på stor optimisme på vegne av profesjonen og profesjonens plass i fremtidens velferdsstat

I hvilken grad vurderes utkast til retningslinjen å være i tråd med tjenestenes fremtidige kompetansebehov?

Besvar på en skala fra 1 -5, der '1' betyr i 'svært liten grad' og '5' betyr 'i svært stor grad'

4

Begrunnelse

Samfunnet er i stadig endring, nye behov oppstår og forventninger og krav til tjenestene endrer seg. Norge scorer høyt på levestandard ser vi til FN og OECD med gode velferdsordninger, kvalitet i helse og utdanning og høy sysselsetting. Samtidig som vi vet at stadig flere faller utenfor og at gapet mellom de som har behov for støtte og hjelp eller ikke, bare blir større og større.

Omsorgsideologien i dag har i stor grad snudd de siste 30-40 årene. Fra tanken om å gi fra seg makt og myndighet ved behov for støtte, hjelp eller pleie til i dagens ressursorientert perspektiv hvor selvstendighet, forebygging, folkehelse og egenmestring står i høysetet.

Personer med utviklingshemning blir stadig eldre som befolkningen for øvrig. Dette krever at man også har et godt velferdstilbud til denne

FO

Besøksadresse:
Mariboestgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
02380

Telefaks:
94 76 20 18

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Bankgiro kontigent:
9001.08.71394

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

brukergruppen når de eldes. Vi vet også at de er mer sårbare enn andre til å utvikle psykiske lidelser. Dette krever kompetanse i førstelinjetjenesten og spesialisthelsetjenesten med tanke på å fange opp symptomer, diagnostisere og iverksette behandling.

Her er vernepleieren kunnskaper og ferdigheter både viktige og nødvendige. Tydelig miljøterapeutisk kompetanse, tverrprofesjonell samhandling, kommunikasjon, veiledningskompetanse, pårørendearbeid og involveringskompetanse er viktige ferdigheter og kunnskapsområder inn i dagen tjenesteutforming. FO er glade for en styrking og tydeliggjøring av disse områdene, sammen med legemiddel- og helsefaglig kompetanse.

Et stadig mer krevende utfordringsbilde stiller også sterkere krav til studenters evne til kritisk vurdering og egenvurdering, vi ser svært positivt på at dette er trukket fram som viktige ferdighetsområder og er tydelig allerede i formålsbeskrivelsen.

I hvilken grad vurderes utkast til retningslinjen å være i tråd med brukernes fremtidige behov for kompetanse i tjenestene?

Besvar på en skala fra 1 -5, der '1' betyr 'i svært liten grad' og '5' betyr 'i svært stor grad'

4

Begrunnelse

Morgendagens omsorg skal skapes og utvikles sammen med brukere, pasienter og pårørende. Et viktig kjennetegn på kvalitet er at tjenestene er utviklet i samarbeid med og at de involverer brukerne. Det gir virkningsfulle, trygge og sikre tjenester. Brukermedvirkning og pårørendesamarbeid er klare prioriterte satsningsområder.

Dette fremkommer som klare forventninger og krav til vernepleiere og ved styrking av studentenes evne til å fremme selvbestemmelse, individuelle rettigheter og ikke-diskriminering. Bred kunnskap om menneskerettigheter, likestilling og beslutningstøtte er viktige forutsetninger for dette.

Når det gjelder muligheter til å sortere er forholdet mellom kunnskap – ferdighet og kompetanse er FO usikre på om dette kommer tydelig nok frem. Ser vi for eksempel til at det er en klar forventning om kunnskap og kjennskap til personer med utviklingshemning. En stor utfordring i det er manglende mulighet til å gis støtte til å «leve livet», høy grad av diskriminering og mangel på samme tilgang til de samfunns-goder som vi andre ser på som en selvfølge. Her er det enkelt å se at kunnskapspunktene på området likestilling og diskriminering er gode, mens det er vanskelig å se eller finne dette igjen i punktene om ferdigheter. FO mener også at forholdet mellom kunnskap, ferdighet og generell kompetanse og vekten de imellom, må tydeliggjøres.

Hvordan vurderes graden av detaljering med hensyn til utdanningsinstitusjonens behov for autonomi (mulighet for lokal

tilpasning) og behovet for nasjonal standardisering å være ivaretatt i læringsutbyttebeskrivelsene?

Besvar på en skala fra 1 -10, der '1' er 'alt for detaljerte' og '10' er 'alt for generelle'

4

Begrunnelse

Detaljstyring versus autonomi er en stadig utfordring for både utdanningene, profesjonene og tjenestene. På den ene siden har både profesjonen selv, arbeidsgivere og tjenestene behov for å sikre at studentene kommer ut og er utdannet til vernepleiere som har grunnleggende lik kompetanse. På den andre siden støtter og anerkjenner FO viktigheten og betydningen av autonomi og utvikling av ulike fag -og forskningsmiljøer.

Hvilken betydning får fjerning av studiepoeng? Læringsutbyttebeskrivelser (LUB) som er helt i tråd med kravene i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) erstatter studiepoeng. En av studiepoengenes viktige oppgave var å måle og vekte ulike tema og fag og på den måten sikre at de ulike utdanningsinstitusjoner har samme minimumskrav (og derav likere utdanning).

FO ser at kunnskapsområdene og Lub`ene kan ivareta autonomi og en overordnet struktur som blir lik for alle utdanningene. Programgruppen har gått bort fra dagens «fagområdebeskrivelse» til kunnskapsområder. Det viser på en god måte vernepleierfagets sammensetning av ulike fagdisipliner. Likevel ønsker FO å formidle at enkelte har meldt en bekymring for at denne overgangen kan føre til økt ulikhet mellom utdanningsinstitusjonene. Det vil utvilsomt sette større krav til utdanningsinstitusjonenes fagplaner og til felles forståelse av kunnskapsområdenes omfang og innhold.

Er det noen typer kompetanse som mangler i høringsutkastet til retningslinje?

Besvar på en skala fra 1 -10, der '1' er 'alt for detaljerte' og '10' er 'alt for generelle'

3,5

Begrunnelse

FO er glad for å se at miljøterapeutisk arbeid, habilitering og rehabilitering er tydeliggjort. Dette er som tidligere nevnt viktige byggesteiner i å kunne gi et godt tjenestetilbud.

Profesjonene som FO organiserer jobber ofte i yrker der man er utsatt for vold og trusler. I tillegg ser vi en økende tendens til at våre medlemmer også blir utsatt for trusler og hat-ytringer i sosiale medier. Dette gjelder i stor grad også vernepleiere. Det er viktig å ha god kunnskap om hvordan vi kan håndtere vold, trusler og netthets, for å forebygge skadeomfanget og bidra med bevissthet om problemet. Arbeidslivet skal fremstå som trygt og godt for alle ansatte, og arbeidsgiver har ansvar for å sikre et forsvarlig og trygt arbeidsmiljø, men det er vel så viktig å ha god kunnskap om dette gjennom utdanningen, og bør inn som eget område.

Personer med utviklingshemning utsettes for overgrep i langt større grad enn øvrig befolkning¹. Det er en 2 – 3 ganger så stor risiko for å utsettes for seksuelle overgrep, dersom du har en utviklingshemning. I tillegg er det skremmende lav kompetanse om seksualitet, hvordan identifisere og håndtere overgrep i tjenestene til personer med utviklingshemning. Fokus på seksualitet som en del av å være menneske – er nesten fraværende. Dårlige holdninger, tabu og taushet er det vi ofte møter knyttet til seksualitet og utviklingshemning.

Når det gjelder kjønns- og seksualitetsmangfold er det om mulig enda viktigere å få kunnskap om dette, og vernepleiere skal ha en åpen og normkritisk tilnærming, være bevisst egne fordommer samt bruke et åpent og nøytralt språk i møte med pasienter og brukere. Vi vet at mennesker som bryter med normene for kjønn og seksualitet oftere sliter med psykiske utfordringer enn majoritetsbefolkningen, samt oftere opplever sanksjoner som mobbing og vold.² Det å ha status både som LHBT-person og å ha en utviklingshemning betyr ofte tilleggsutfordringer og det er det nødvendig at vernepleiere har kunnskap om.³

Vernepleierutdanningen er den eneste profesjonsutdanning som retter seg spesifikt mot personer med utviklingshemning og andre med kognitive funksjonsnedsettelse. Det bør forventes at vernepleiere har bred kunnskap om seksualitet og om vold og overgrep. Vernepleierutdanningene må bidra til kunnskap og fokus på vold og overgrep som de viktigste forebyggende faktorer. Vernepleiere er ofte den som står nærmest når overgrep avdekkes, og når disse spørsmålene dukker opp. Det er svært viktig at de har grunnleggende kompetanse innen dette område. Utdanningene er riktig instans til å sørge for at vernepleiere har denne kompetanse. Det trengs både profesjonell etikk, juss og fag, for å gi oss et begrepsapparat, som muliggjør å møte andre på en profesjonell og god måte. Dette er et nytt område og bør inn som punkter i flere læringsutbyttebeskrivelser i tillegg til et eget.

Er beskrivelsen av den delen av utdanningen som foregår i praksis (praksisstudiet) hensiktsmessig og gjennomførbar?

Besvar med JA NEI VET IKKE

Begrunnelse

FO mener det bør settes krav til at praksis fordeles på minimum tre perioder og at en praksis skal være i tjenester til personer med utviklingshemning. Det stilles ikke krav til at praksisveileder skal være vernepleier. FO er av den oppfatning at det bør stilles krav til veiledet praksis fra egen profesjon i minimum 50 % av praksistiden.

Utdanning og kvalifikasjoner er noen av de viktigste kjennetegnene ved en profesjon og det er innholdet i og oppbyggingen av grunnutdanningen som i stor grad bestemmer hva som er profesjonens fellesgrunnlag. Utdanningspolitikk er viktig for FO og vi gjennomførte i 2017 en undersøkelse blant våre medlemmer

¹ https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/Rettssikkerhet/

² https://www.udir.no/Upload/Rapporter/5/Seksuell_orientering_og_mobbing_rapport.pdf, <http://uni.no/nb/uni-helse/allmenntmedisinsk-forskningsenhet/seksuell-orientering-og-levekar/>

³ <http://www.fao.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fao-rapporter/item/usynlig-og-selvlysende>

om utdanningspolitikk⁴. Den viser at praksis er et område det er viktig å styrke, men også at det er stor interesse blant profesjonsutøverne i feltet til å jobbe sammen med utdanningsinstitusjonene for å styrke samarbeidet utdanning/praksis.

Kvalitetssikring av praksis er svært viktig og et område som har vært sterkt kritisert de siste årene. FO mener det bør følges tett opp og i årene som kommer og at det bør nedsettes en gruppe som kan følge og evaluere prosessen de første tre årene. Både praksis og studiet for øvrig ved gjennomføring av de nye fagplanene ved noen institusjoner eller alle for å vurdere utfordringer og fordeler ved en slik måte å organisere utdanningene på.

FO støtter for øvrig beskrivelsene og mener de er gode og vil sikre nødvendig praksis.

I hvilken grad er omfanget på retningslinjen gjennomførbart innenfor rammene av en 3-årig bachelorutdanningen?

Besvar på en skala fra 1-5 der '1' er 'alt for lite omfattende' og '5' er 'alt for omfattende'

3

Begrunnelse

Dette er vel det spørsmålet som vanskeligst kan besvares i mangel på klare nok beskrivelser og definisjoner som gir tilstrekkelig felles forståelse. En av studiepoengenes oppgaver var å måle omfanget av et tema. De ble omregnet til praktisk antall timer forelesning eller annet arbeid for eksempel ett studiepoeng tilsvarer tre eller fire timer forelesning. Uten tilsvarende kontroll mulighet blir det muligens vanskelig å begrense seg i utvalget av det som er viktig og skal prioriteres og i hvilket omfang. Her er det behov for tydeligere rammer for innhold, og særlig omfang gjerne omregnet til antall timer.

Dersom en det ikke lages en slik felles forståelse vil det være vanskelig å se at utdanningsinstitusjonene vil klare å tolke dette likt nok og uten det vil det være vanskelig å innfri mål og kvalitet som ligger i forventningene til utdanningene.

Er det viktig å nevne særskilte grupper i formålet slik retningslinjen beskriver?

Besvar med: JA: NEI   VET IKKE

Begrunnelse

Målgruppetilhørighet har vært en stor diskusjon blant FOs medlemmer og i ulike råd og utvalg. FO støtter den formuleringen som den står i forslaget og mener målgruppetilhørighet er viktig. Innholdet i utdanningen viser tydelig at dette er en utdanning som retter seg særskilt mot bistand og oppfølging til personer med utviklingshemming og det er derfor også naturlig at det omtales i formålsbeskrivelsen.

⁴ <https://www.fo.no/getfile.php/1355508-1521618643/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/FOs%20medlemsunders%C3%B8kelse%20om%20utdanningspolitikk.pdf>

Ideelt sett kan en se for seg at det nå er tid for å fjerne målgruppetilhørigheten som har fulgt vernepleierne siden starten. Det er lett å se at det kan oppfattes som stigmatiserende og at det opprettholder tanker om særomsorg og institusjonstenkning. FO ønsker på ingen måte å bidra til eller være med å opprettholde slike tanker: Vi ønsker å være tydelig på at vernepleierfagligkompetanse er et viktig bidrag inn på ulike arenaer og overfor alle mennesker med behov for miljøterapeutisk tilbud, habilitering og rehabilitering.

Når vi likevel mener at fortsatt målgruppetilhørighet er viktig, handler det om å gi en tydelig stemme til personer med utviklingshemning. FO og vernepleiere har alltid jobbet for og med personer med utviklingshemning for å fremme deres rettigheter, for endringer i holdninger og et mer inkluderende samfunn. Likevel er ikke personer med utviklingshemning sikret de samme rettigheter, faglig forsvarlighet som andre mennesker er. Stadig brudd på menneskerettigheter, og fortsatt holdninger om «annenrangs borgere» som ikke vet sitt eget beste gjør at det er viktigere enn noen gang å være med å løfte frem og sette fokus på personer med utviklingshemning.

I dette har vernepleiere en særlig kompetanse og ansvar for å bidra. FO ønsker å tydeliggjøre denne kompetansen, tilhørighet og ønsket om å løfte frem og anerkjenne personer med utviklingshemning og deres rett til likebehandling og behovet for høy kompetanse i tjenestene.

Programgruppen har foreslått at det skal legges til rette for studentmobilitet, og ber om innspill på forslaget om valgbart fordypningsemne.

Hvilke konsekvenser vil dette ha for utdanningsinstitusjonene?

Begrunnelse

En god balanse mellom institusjonenes autonomi og studentenes ønske om og muligheter for mobilitet er viktig å se til. FO mener her at ivaretagelse av en institusjons fagutviklingsmuligheter må vei tungt, sammen med muligheter for å utvikle gode praksisperioder også der ulike institusjoner i stor grad deler praksisplasser.

Er det andre høringsinnspill?

FO vet det har vært dialogmøter og kontakt mellom både ulike brukerorganisasjoner og profesjonsforbund, det er viktig og vi er glad for at programgruppens initiativ til dette. Likevel ønsker vi å påpeke at det ville styrket programgruppene dersom de hadde vært supplert med representanter fra nettopp brukerorganisasjoner og profesjonsforbund.

Det foreligger ikke forslag på engelsk tittel eller oversettelse. FO får stadig henvendelser fra medlemmer som har innspill eller trenger å vite dette. Det er også viktig å ha med at tittel påvirker avlønning og arbeidsmuligheter i andre land. Ved flere anledninger er Wellfare nurse kommet opp, det viser til helse- og omsorg, opplæring og sosiale aspekter så vel som stadfesting av eller tydeliggjøring av den helsefaglige delen av kunnskapsområde til vernepleiere.

Over har vi ytret en bekymring knyttet til fjerning av studiepoeng? FO stiller også spørsmål om hvordan mangel på studiepoeng er sett opp mot Bologna avtalen og utfordringer knyttet til utveksling av studenter internasjonalt? Det legges stadig mer vekt på internasjonalt samarbeid og utveksling av studenter, dette kom blant annet fram i NOKUT sin evaluering av utdanningene. Hvordan vil for eksempel Erasmus-avtaler gjennomføres fremover, de er bygget rundt studiepoeng produksjon og hvordan skal det omregnes eller gjennomføres etter innføring av LUBer. FO er innforstått med at dette kan være drøftet, men det bør da synliggjøres.

Nå erstattes dette av LUBene`s vekting mellom bred kunnskap, kunnskap, kjennskap til. Definisjon av kunnskap og kjennskap til er nødvendig, for å unngå at de ulike utdanningsinstitusjonene selv definerer dette, uavhengig av hverandre. Det må tydelige definisjoner til:

- er bred kunnskap det samme som oversiktskunnskap eller er bred kunnskap tilsvarende inngående kunnskap.

Kunnskap i seg selv er et generelt begrep som kan være vanskelig å operasjonalisere. For eksempel tenker definisjonskunnskap, hvilken type kunnskap tenker en på? Her er det behov for operasjonalisering av begreper. FO er skeptiske til om det vil være konkret nok til å sikre minimum av samme kompetanse, og ikke føre til at utdanningene blir mer ulike.

FO ønsker å berømme arbeidet som er gjort. Dette er gode retningslinjer som vil bidra til å sikre studentenes sluttkompetanse. Det er en god struktur og kunnskapsområdene er oversiktlige og gir en fin inndeling.

Vi ønsker dere lykke til med videre arbeid.

Med vennlig hilsen

Sign.
Mimmi Kvisvik
Forbundsleder

Sign.
Gry Reinsnos
Rådgiver